

Pospíšil, Ivo

VI. kongres ICCEES ve znamení klíčové úlohy Ruska

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2001, vol. 50, iss. X4, pp. 134-136

ISBN 80-210-2552-2

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103102>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

poetika literárních dějin je vybudována mj. na základě Bachtinovy koncepce, teorie recepce a intertextuálnosti.

V chronologické periodizaci a typologii literárních dějin pak autorka přináší nejnovější názory a definice současných literárních historiků a teoretiků, vzájemně je srovnává, poukazuje na jejich přednosti a neúplnosti i na jejich historickou podmněnost.

Předmět studia dějin literatury je podle K. Kjulavkovové velmi variabilní kategorie. Nejhistoričtější je v poznávacím literárním souhrnu. Každý literární historik, ať si zvolí vnitřní nebo vnější aspekty literárního systému, se pokouší zachytit dějiny ve vývoji, chronologicky, a usiluje o maximální globalizaci a univerzalizaci literárního fenoménu.

Otázkou však zůstává, zda se mají zařazovat do dějin literatury také tzv. neliterární texty, např. triviální literatura (detektivní romány, rozhlasová tvorba aj.), vědecká fantastika nebo non-fiction. Rozhodně však není pochyb o tom, že do dějin každé národní literatury patří literatura pro děti a mládež. Podle Evy Kuschnerové je do nich nezbytné zařazovat také ústní slovesnost, memoáry, deníky, traktáty a encyklopedie.

Autorka uvádí rovněž názory některých dalších odborníků na to, co by mělo být obsahem dějin literatury. Podle raného R. Barthes *předmětem*

literárních dějin není život, nýbrž úloha autora, názory na literaturu, které v určité době převládají, kritéria doby. Považují za správný autorčin názor, že historická literatury je spleť kulturologických, mytologických, informativních, komunikativních, edukativních, recepčních, kritických, autorských, tradičních a jazykových kontextových vztahů.

Ve čtvrté kapitole pojednala K. Kjulavkovová o literární kritice. Podala její definici, poukázala na vztah kritika-teorie, na její předmět, funkci a axiologii a uvedla její metody a její vztah k etice.

S ohledem na uživatele své knihy, jimiž by měli být především studenti, jsou v samostatných kapitolách zachyceny teorie literatury a metodologie jejího studia. V obou vychází autorka z nejnovějších poznatků, teorií a metod.

Na konci knihy je uvedena rozsáhlá odborná literatura, která svědčí jak o rozsáhlých znalostech anglicky, francouzsky a německy psaných prací, také ovšem o neznalosti řady prací ruských, českých, slovenských nebo bulharských autorů.

To, že jsou přepisy některých děl chybné nebo údaje o nich neúplné, že zavádí některé charvátské termíny a že tu a tam chybí pod vlivem srbštiny a charváštštiny v užívání členu, jsou nejmenšími „vadami na kráse“ této nesporně odborně vysoce fundované, moderně napsané knihy.

Ivan Dorovský

VI. KONGRES ICCEES VE ZNAMENÍ KLÍČOVÉ ÚLOHY RUSKA

Ve dnech 29. července až 3. srpna 2000 se ve finském Tampere konal VI. kongres ICCEES (International Council for Central and East European Studies), organizace, která – jak vyplývá z anglického názvu – studuje střední a východní Evropu, tedy ve valné většině bývalé socialistické země. Vznikla před pětadvaceti lety jako alternativa spíše filologicky orientovaného a záměrně deideologizovaného Mezinárodního komitétu slavistů (záměrně proto, že se slavisté ze střední a východní Evropy nemohli ve všech oblastech svobodně vyjadřovat a jinak se vyjadřovat nechtěli; podle tehdejšího usnesení se kongresy či sjezdy této organizace konaly jen v zemích střední a východní Evropy, aby byla umožněna bez překážek co největší účast z tehdejších socialistických zemí). V té době se ICCEES ještě jmenovala Rada pro studium Sovětského svazu a Východní Evropy. Je zřejmé, že ICCEES nestuduje pouze slovenské země a že nejde jen o jazyk a literaturu, ale také a snad především o historii, sociologii a politologii. Po

přelomovém roce 1989 se konaly tři kongresy, jichž se ve větším počtu již zúčastnili vědci z východní Evropy: Harrogate (Velká Británie, 1990), Varšava (Polsko, 1995) a nyní Tampere (Finsko, 2000). Podle statistiky přijelo do lázní Harrogate dvě procenta lidí z postkomunistických zemí, nyní jich bylo čtyřicet procent a poloha Tampere vysvětluje i to, že sem z 1800 účastníků přijelo kolem 500 Rusů z Ruské federace (většinou autobusy ze Sankt-Petěrburgu; cestu financovala Rusko-finská společnost a jejich pobyt byl – stejně jako řady dalších účastníků – tu více tu méně z různých zdrojů sponzorován).

V projevu zástupce finského ministerstva zahraničí byla tato preference jasně stanovena. Záměrem první kongres po pádu komunismu ve střední a východní Evropě (Harrogate 1990) se odehrával spíše ve znamení československé sametové revoluce a varšavský kongres (1995) zdůraznil i v oficiálních referátech zapojení Slovanstva do jednotné Evropy, zde šlo takřka výlučně o Rusko:

stačí spočítat, kolik panelů se věnovalo různým aspektům Ruska, například ruskému postmodernismu, ale především ruské historii a aktuální politice. Poslední, centrální a sumarizující plenární panel se jmenoval přibližně *Cesta Ruska*. Rusové tu byli – jak už uvedeno – z Ruské federace, ale další tu zastupovali USA, Austrálii, Nový Zéland a některé západoevropské země (ruské ženy často skryty pod anglickými přijmeními) – celkový počet Rusů bych odhadoval na osm set. Bylo možné slyšet Rusy rozmlouvající tu lepší, tu horší angličtinou i mezi sebou.

Pan Nyberg z finského ministerstva zahraničí zdůraznil význam Ruska, které označil za poslední překážku na cestě k sjednocené Evropě – ukázal na důležitost Finska jako výspy EU a v projevu, který byl na můj vkus dost razantní, mluvil volně o Vyborgu, Sankt-Petěrburgu a Kaliningradě jako problémových baltských zónách. Zdá se, že finská zahraniční politika chce vystupovat v celém Pobaltí a že má obří ambice. Nebylo možné nevšimnout si obnoveného zájmu Finů o tradice 30. let a o sovětsko-finskou tzv. zimní válku 1939-1940 a Mannerheimovu linii, stejně jako brožurek karelských spolků usilujících o podporu svých krajanů v Ruské federaci, ale reflektujících také historii ruského úsilí o revizi hranic s Ruskem. Pozorní zaregistrovali i jiná znamení finské politické doktríny.

Byli tu i další řečníci: například člen běloruské exilové vlády, dříve velmi oficiální sovětský spisovatel (toho času pobývá v Mnichově), bohatě překládaný i u nás Vasil Bykov, který vystoupil s poněkud mdlým projevem a nebyl příliš ochoten jít ve svých odpovědích do minulostních detailů, které však signalizují příčiny neutěšeného současného stavu běloruského jazyka, slavný spisovatel Andrej Bitov, který zaujal přednáškou o Puškinovi a melodramatickou recitací s hudbou, nebo syn slavného básníka Nikolaje Zabolockého Nikita. Právě Bitov mi v krátkém rozhovoru řekl, že svět nemůže bez Ruska řešit zásadní problémy a že by měl uznat dobrou duši Ruska. Slavný spisovatel, jehož román *Puškinův dům* vyšel poprvé v Paříži, je dnes prezidentem Ruského Pen-clubu a v podstatě od roku 1986, kdy ho pustili za hranice, jezdí po cizích zemích, žije se přednáškami, žije z výměnků autorských práv, pracuje na projektech, užívá grantů a stipendií, píše na objednávku články a eseje, věnuje se televizi, píše scénáře a stará se o dědictví ruské literatury (spoluvytvořil například pořad o Osipu Mandelštamovi a podílel se na vybudování jeho pomníku ve Vladivostoku – nedávno ruský akméstický básník zahynul v koncent-

račním táboře). Bitov si myslí, že literatura bude v masmédiích žít dál, že se není čeho bát, jen její úloha je a bude menší. Svět se řítí neúhybně ke katastrofě, před kterou snad lidstvo procitne a uvědomí si svou skutečnou polohu ve vesmíru.

Tampere využilo shromáždění takřka 2000 lidí z celého světa ke své propagaci. Kongresem ožilo také místní Leninovo muzeum, které chová dokumenty o Leninově pobytu ve městě na sjezdech Ruské sociální demokracie (bolševiků). Má to svou logiku. Finové nechtěli být součástí Ruska a právě Lenin jim to v prosinci 1917 po své revoluci zajistil. První dekrety sovětské vlády o mřu bez anexí a kontribucí a o půdě umožnily Finsku odtržení od Ruska, neboť revoluce nejprve provedla důslednou delimitaci od své carské předchůdkyně. Na druhé straně si Finové v minulosti vážili i liberálnějších ruských carů: Alexandr II., car-osvoboditel, který na území Ruské říše zrušil nevolnictví, má v Tampere kostel a v Helsinkách na Senátním náměstí velkou sochu – všechny tyto památky na ruskou éru jsou ve Finsku v podstatě zachovány.

Hlavním organizátorem kongresu byl fakticky Ústav pro ruská a východoevropská studia univerzity v Tampere, na organizaci se výrazně finančně podílelo město (hlavní akce kongresu se konaly – kromě univerzitních objektů – v městské hale) a vláda: kongres pozdravila v krátkém dopise také finská prezidentka. Finskí organizátoři vydali dva materiály: *VI ICCEES World Congress, Tampere, Finland, 29 July-3 August 2000* a *Abstracts*.

Z nejpobulárnějších témat panelů vyzvedněme především postmodernismus, kde mimo jiné excelovali Anglosasové, ale také američtí Rusové. Uvědomme si také, že podstatnou složkou byly panely o dopravě, sčítání lidu, současné žurnalistice, lidských právech apod.: z filologických panelů vynikala tradiční témata o moderně, střední Evropě, literárních žánrech apod.

Za populárními a konjunkturálními panely byly i méně viditelné: kongresy ICCEES se někdy podobají – jak již kdosi poznamenal – středověkým poutím na svatá místa: vědci se jedou na někoho podívat. Nicméně najdou se i takoví, kteří hledají spodní proudy, jež už nyní klepou na dveře, nebo jemnost intelektu, jakou projevil třeba petrohradský profesor Ivan Čekalov brilantně studující Hemingwaye a Solženicyna na jednom aforistickém citátu z Shakespeara. Při takových zážitcích jsem měl pocit, že kongres měl i jiný smysl než geopolitický, že přesahoval do dimenzí, které se dotýkají něčeho mnohem podstatnějšího než strategických tahů politiky, toho, co bude a již je

znakem citlivého, dobrého a invenčního, kreativního člověka budoucnosti. Pro naši slavistiku

obecně a rusistiku zvláště to znamená, že bude nutné navázat s ICCEES užší kontakty.

Ivo Pospíšil

SLOVNÍK POLSKÝCH SPISOVATELŮ (V REŽII ÚSTAVU SLAVISTIKY FF MU)

Jako další svazek řady slovníků spisovatelů pražského nakladatelství LIBRI vyšel Slovník polských spisovatelů (Praha 2000, 560 s.). Čin je to záslužný již tím, že poslední podobné souhrnné dílo v češtině je víc než jedno čtvrtstoletí staré a za tu historicky krátkou dobu se odehrálo mnoho, ale i tím, že padla ideologická dogmata, která dříve podobná díla předem odsuzovala k neúplnosti.

Slovník vznikl jako společné dílo českých a polských literárních vědců soustředěných kolem pracovníků Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a práci celého kolektivu koordinoval PhDr. Ludvík Štěpán, Ph.D. Potvrdila se tím jednak dělnost polonistického pracoviště, jednak jeho významné postavení v rámci české polonistiky opírající se o jeho tradice i o současné personální obsazení.

Kromě nezbytné předmluvy a seznamu zkratk otevřít slovník úvodní studie Ludvíka Štěpána Tisíc let polského písemnictví, ve které, jak název napovídá, dává autor přehled celého dosavadního vývoje polské literatury. Cenné je na studii nejen to, že dovádí dějinný pohled až do posledních možných časových hranic těsně předcházejících vydání slovníku, ale i její vyváženost tematická, uchopení vývoje polské literatury v mezinárodních (pochopitelně především evropských souvislostech), pozornost věnovaná polské literární teorii i jemný důraz na polsko-české politické, obecně kulturní a literární vztahy. Stranou nezůstává zachycení složitého vývoje polské státnosti i vnitropolitického vývoje v jejich ovlivňování literárního života. Objektivizující a s nadhledem napsaná studie vytváří vhodný kontext pro práci s hesly slovníku, která následují za ní.

Hesláť je vytvořen tak, aby podal co nejkomplexnější přehled osobností, které v polské literatuře sehrály důležitější roli, a to komplexně, tj. nejen

svými originálními literárními díly, ale i jako teoretici, kritikové či překladatelé z jinojazyčných literatur. Výběr autorů se snažil být natolik ucelený, že zahrnuje i práce polsky píšících autorů žijících v českém prostředí, ale náležejících spíše do kontextu polské literatury. Hesla jsou zpracována konkluzně, je na nich patrná „jednotlivá ruka“, důsledná je snaha hesla provazovat odkazy, aby bylo čtenáři umožněno pohybovat se v něm co nejsnadněji, ale současně bez oklik a bez toho, že by mu něco zbytečně uniklo. Vysoce je třeba hodnotit snahu autorů hesel postihnout nejnovější stav, tzn. i díla vydaná ještě v roce 1999, ba některá i v roce 2000. S trochou nadsázky by se dalo říci, že se tak autoři snažili jít do třetího tisíciletí s čistým štítem. Vyvážen je i prostor věnovaný jednotlivým autorům – snažil se respektovat jejich význam v polské literatuře, ale současně neomezit podstatné informace u těch, kteří nesehráli tu nejvýznamnější roli.

Velmi dobře byla na slovníku odvedena redaktorská práce. Vzniklo tak dílo kterým se jeho autoři i naše kulturní sféra může pochlubit. Odborníkům se dostala do rukou publikace, umožňující jim rychle najít potřebné informace, laikům pak pomáhá jak na jejich cestě k informacím, tak ve vytvoření obecného přehledu o historii a současnosti polské literatury.

Na závěr snad jedna malá chyba na kráse: z hlediska ještě vyšší informační hodnoty mi v jednotlivých slovníkových heslech chybí alespoň základní sekundární literatura k jednotlivým autorům. Přehled použité literatury, který slovník obsahuje ve svém závěru, je sice užitečný, ale nemusí dávat s dostatek informací tomu, kdo se pídí po specifických pramenech, z nichž by mohl čerpat další poznatky. Že by tedy v příštím vydání...?

Josef Dohnal

MEZINÁRODNÍ VĚDECKÁ KONFERENCE O W. S. REYMONTOVI

Ve dnech 6. a 7. prosince 2000 se v Ostravě konala pod názvem *Władysław Stanisław Reymont: tradycja, współczesność, recepcja* mezinárodní vědecká konference u příležitosti 75. výročí smrti významného polského prozaika významného

Nobelovou cenou. Konferenci zorganizovala Katedra slavistiky Ostravské univerzity pod záštitou velvyslance Polské republiky v ČR.

Jednání otevřel úvodní referát níže podepsané o Reymontově díle v pohledu tří českých význam-